

Stanisław Ignacy Witkiewicz

SZEWCY

- Podstawowe informacje o lekturze (czas i miejsce akcji, problematyka itd.)
- zagadnienia na maturę i sprawdzian
- quiz sprawdzający wiedzę

SZEWCY

Stanisław Ignacy Witkiewicz

• Geneza utworu

Szewcy to ostatni zachowany dramat Witkacego. Powstawał on między **1927 a 1934 rokiem**. Tłem historycznym, mającym ostateczny wpływ na kształt dramatu były przemiany okresu XX-lecia międzywojennego, dające początek **ruchom totalitarnym**. Podczas gdy w Rosji panowała era stalinowska, we Włoszech Benito Mussolini zaczął wprowadzać faszyzm, a w Niemczech rozwijał się nazizm, rozprzestrzeniać zaczęła się myśl **katastrofizmu**, postulująca nadejście upadku cywilizacji. Witkacy zadeptykował swoje dzieło prof. **Stefanowi Szumanowi**, który scharakteryzował utwór jako: *“dramat o ludzkości poszukującej daremnie prawdziwej idei, idei zbawczej oraz ustroju społecznego, w którym by się ona w sposób właściwy i ostateczny zrealizowała.”* **Teatralna premiera** utworu nastąpiła dopiero w **1971r.**

• Czas i miejsce akcji

Sam Witkacy **nie określa dokładnie czasu** ani miejsca akcji, co wskazuje na **uniwersalizm utworu**. Miejsce akcji zmienia się wraz z każdym aktem i kolejnymi przewrotami. W pierwszym akcie jest to **warsztat szewski**, który może być według autora *“dowolnie fanytastycznie urządzony.”* Witkacy metaforycznie ustanowił warsztat szewski centrum wszechświata (motyw teatru świata.) W akcie II akcja przenosi się do **więzienia** (*sala przymusowej bezrobotności*). W ostatnim akcie wydarzenia ponownie przenoszą się do **warsztatu**, który został zamieniony w **siedzibę nowego władcy**- Sajemana tempe.

• Tytuł utworu

Za pomocą tytułu autor wskazuje, że bohaterem utworu będzie zbiorowość, a nie pojedyncza jednostka. Ową zbiorowością jest cała ludzkość, która przechodzi przez kolejne rewolucje, zmiany ustrojów, zmierzając ku zagładzie cywilizacji.

SZEWCY

Stanisław Ignacy Witkiewicz

• Język utworu

Język bogaty jest w liczne wulgaryzmy, zadziwiające znaczeniem neologizmy, a także charakteryzuje się połączeniem odległych stylów (bohaterowie posługują się językiem nizin społecznych, przeplatany sformułowaniami w filozoficzno-naukowym stylu.) Język jest ważnym elementem budowania groteski, stanowi objaw utraty zasad moralnych i stanowi narzędzie, za pomocą którego Witkacy charakteryzuje osoby i ocenia kolejne ustroje.

• Budowa i kompozycja

Dramat składa się z **trzech aktów**, bez podziału na sceny.

Każdy akt rozpoczyna tekst poboczny (didaskalia), które określają przestrzeń utworu.

Współistnieją i przeplatają się **tragizm, komizm i groteska**.

“**System trójkątowy**”- w utworze występuje trzech szewców, trzy rewolucje, trzy klasy społeczne, trzy ideologie polityczne i trzy akty.

• Problematyka utworu

“Szewcy” ukazują **rewolucje** w ujęciu prześmiewczym, groteskowym.

Chaos wizji świata jest wzmacniany poprzez karykaturalne ujęcie bohaterów, nagromadzenie dziwacznych rekwizytów, a w warstwie językowej- neologizmów, wulgaryzmów i wykrzykników.

utwór porusza również **zagadnienie władzy**, postrzeganej przez bohaterów jako najwyższa wartość oraz cel. Została ona ukazana przez autora jako deprawująca i demoralizująca.

Potępiony przez Witkacego został zarówno kapitalizm, komunizm oraz faszyzm- autor dokonał w ten sposób **analizy i przeglądu ustrojów**.

W pozornie zabawnym i groteskowym utworze została zawarta ta **wizja nadciągającego kresu cywilizacji**, kultury i sztuki.

• Gatunek utworu

Szewcy to dramat awangardowy, o czym świadczą następujące cechy:

1. Groteska, fantastyka, absurd
2. odrzucenie zasad prawdopodobieństwa życiowego
3. Specyficzny syl i język
4. przemieszanie kategorii estetycznych (tragizm/komizm)

SZEWCY

Stanisław Ignacy Witkiewicz

• Charakterystyka bohaterów

1. Sajetan Tempe

Majser szewski, intelektualista-samouk, ma około 60 lat, a jego pragnieniem jest poprawienie jakości ludzkiego życia. Wierzy w moc komunizmu, staje na czele rewolucji komunistycznej. Czuje bezsens własnej pracy: *“Hej! Hej! Kuj Podeszwy! Kuj Podeszwy! Skręcaj twardą skórę, tam sobie palce! A, do diabła- nie będziemy gadać niepotrzebnych rzeczy.”* Niepochlebnie wypowiada się także o swojej warstwie społecznej: *“Nawóz jesteście, jako ci dawni królowie i inteligencja w stosunku do tolemowego klanu-nawóz!”*. Buntuje się on wobec porządku świata: *“Dla mnie to już za wiele! Dla mnie, dla nas śmierdzące dziwki i jeszcze bardziej śmierdzące rynsztokowe, podwórzowe matrony: nasze babki, ciotki, wujenki..!”*

2. Czeladnicy

określani jako I (Józek) i II (Jędrak). Obaj około dwudziestego roku życia. Nienawidzą swojej pracy i nie widzą sensu w swojej egzystencji: *“Jakasi fikcyjna będzie postać- a może mój wymysł- już nie wiem nic. I tak bez końca. Jedna chwila.. Nie wierzę już w żadną rewolucję. Samo słowo wstrętne jak karaluch albo i Prusak czy wesz. Bo wszystko obraca się przeciw nam. Nawóz jesteście (...)* Pragną polepszyć swój los, dlatego wraz z sajetanem przeprowadzają rewolucję komunistyczną, jednak nie wierzą w ideały swojego majstra. ich największym pragnieniem jest nieograniczony dostęp do kobiet i władzy. Szybko popadają w konflikt z Sajetanem, którego wkrótce zabijają.

3. Księżna irina Wsiewołodowna Zbereznicka-Podberezka

Ponętna, emanująca kobiecością szatynka. Wzbudza u mężczyzn pożądanie, znęcając się przy tym nad nim. Potrzebuje ciągłej uwagi i adoracji. Prowokowała Prokuratora: *“Dzień dobry Sajetanie, dzień dobry. Jak się macie, jak się macie? Ho,ho- robota wre, jak widzę, ochoczo (...). Czy pan by się potrafił ochoczo kochać, panie prokuratorze?”* Ostatecznie, przebrana za papugę, zostaje przykryta płachtą przez Hiper-Robociarza po wygłoszeniu postulatu wprowadzenia matriarchatu. Towarzyszy jej lokaj Firedusieńsko i foks Teruś.

SZEWCY

Stanisław Ignacy Witkiewicz

4. Prokurator Robert Scurvy

Reprezentuje burżuazję. Mężczyzna posiada czerwoną, szeroką twarz i wielkie oczy w kolorze błękitu. Przy pomocy bojówki Dziarskich Chłopców zostaje dyktatorem w państwie. Gardzi prostymi szewcami, a jego przeciwnikami ideowymi są zarówno arystokraci jak i robotnicy. Prokurator aresztuje księżną jako ideologa rewolucji seksualno-obyczajowej, natomiast Sajemana Tempe za obronę indywidualizmu. Do szaleństwa pożąda Księżnej Iriny, która w odwecie się nad nim pastwi. Odwraca ona jego uwagę, co umożliwia szewcom przeprowadzenie rewolucji. Jest on człowiekiem słabym moralnie, nie ma siły woli. Miał kłopoty z własną tożsamością po objęciu władzy: *“Ja więcej cierpię, bo nie wiem zupełnie, kim jestem, od czasu jak mam władzę polityczną.”* Walczył też z poczuciem wewnętrznej pustki: *“Sajetanie, czyż nie widzicie, że maskuję przed wami potworną tragedię mego położenia realnego i straszliwą wprost pustkę wewnętrzną? Poza tak zwanym problemem Iriny Wsiewołodowny nie ma we mnie dosłownie nic-wyjedzoną skorupka od nigdy niebyłego raka.”* Skończył *“Schodząc na psy”* - przywiązany do drzewa, z futrem na plecach, czotgające się do nóg Księżnej.

5. Gnębion Puczymorda

Przywódca Dziarskich Chłopców, człowiek bezwzględny i cyniczny. Nie uznaje żadnych wartości ani autorytetów. Pojawia się w akcie III, ubrany po szlachecku.

6. Hiper- Robociarz

ucieleśnienie ideałów robotniczych i idei nadczłowieka. Ma żelazne podeszwy u stóp, żeby z daleka było słychać jego nadejście. rzuca bombę między resztą bohaterów, która okazuje się być termosem. W ten sposób wprowadza ostatnią rewolucję- anarchistyczną. Umożliwia przez to przejęcie władzy technokratów.

7. Towarzysz X i Towarzysz Abramowski

Technokraci, którzy ostatecznie przejmują władzę nad ludzkością. Doskonale ubrani, niezwykle inteligentni panowie. Postępują się w rozmowach politycznym żargonem. Ich pojawienie się na scenie symbolizuje nadchodzący koniec cywilizacji.

SZEWCY

Stanisław Ignacy Witkiewicz

Problematyka władzy w Szewcach

Jednym z poruszanych przez autora zagadnień jest władza, która stanowi cel dążenia wszystkich bohaterów utworu. Jest ona ukazana jednak jako siła deprawująca i destrukcyjna. Dobrze widać negatywne działanie władzy na rządzących na przykładzie Prokuratora Scurvy'ego, który po wprowadzenia systemu faszystowskiego, zmagał się z poczuciem ustraty własnej tożsamości. Czeladnicy, którzy przejęli władzę wraz z Sajetanem, szybko zapomnieli natomiast o wzniosłych ideach, które planowali wprowadzić i szybko oddali się cielesnym pragnieniom. W imię obrony przywilejów i wysokiego stanowiska, gotowi byli zamordować swojego przywódcę Sajetana. Żadna osoba, która przejęła władzę, pomimo szerokiej możliwości, nie potrafiła zrobić nic pozytywnego. Wszyscy poddawali się ludzkim namiętnościom, a swoją poycję wykorzystywali jako swój użytek lub przeciw innym. Demoralizującą potęgę władzy oddają słowa Sajetana skierowane do Prokuratora: *“Jeden dekret, drugi, trzeci i szlus. Więc czemu, powtarzam, pan tego sam nie zacznie, mając władzę, która ci na gównu w rękach gnije, skurwysynie, a mogłaby kupą piorunów twórczych być. Czemu, rozumiejąc to, nie masz Pan Odwagi? Zał ci tego głupiego, spokojnego życka twego, które dowolnie niski twór gdzieś głęboko ma? (...)”*

Obraz rewolucji w “Szewcach” Witkacego

Przewrót w dramacie został przedstawiony jako groteskowy i zdeformowany. Autor spostrzegł pewne uniwersalne prawidłowości, które następują po każdej rewolucji. Przewrót niemal zawsze pociąga za sobą jeszcze bardziej gwałtowną i twałą kontrrewolucję. Im bliżej do końca dramatu, tym rewolucje są bardziej brutalne. Zaczynając od aresztowania szewców przez “Dziarskich Chłopców” aż po zabójstwo Sajetana. Faktem jest też, że na rewolcie najbardziej korzystają zwierzchnicy, a nie ci, którzy ją przeprowadzają. W dramacie widać to na przykładzie Towarzyszy X i Abramowskiego, którzy jednym rozkazem przejmują władzę zdobytą siłą przez Hiper-Robociarza.

Utwór obrazuje też twierdzenie: “Rewolucja pożera własne dzieci.” Autor ukazał, że zawsze po dokonanych przewrocie, w zwycięskim obozie dochodzi do sporów o sprawowanie władzy. Uwidocznili to na przykładzie Szewców, którzy zaatakowali swojego przywódcę Sajetana. Ci, którzy dochodzili do władzy zmieniali też swoje poglądy. Przykład stanowią Czeladnicy, którzy z przepętnionych wzniosłymi ideami równości, zaczęli kierować się własnymi wygodami i przywilejami.

